

UDK: 316.66-055.2(497.5 Split)

Primljeno: 17. 02. 2019.

Izvorni naučni rad

Original scientific paper

Gorana Bandalović, Antonia Popić

DRUŠTVENI POLOŽAJ ŽENA U SUVREMENOJ HRVATSKOJ OBITELJI – PRIMJER GRADA SPLITA

Patrijarhalni sustav odnosa u društvu koji uloge muškaraca valorizira više nego uloge žena doveo je tijekom povijesti do diskriminacije i marginalizacije brojnih žena. U odnosu na razvijenije europske države, hrvatsko društvo se sporo oslobađa predmodernih elemenata i djelomično zadržava tradicionalna obilježja. Kao glavno sredstvo održavanja patrijarhalnosti ističe se obitelj koja još uvijek visoko kotira na ljestvici vrijednosti suvremenog čovjeka u hrvatskom društvu. Provedeno istraživanje je stoga za cilj imalo ispitati položaj žene u suvremenoj obitelji na primjeru grada Splita. U istraživanju je sudjelovalo jedanaest sudionica koje sa partnerom žive u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, a odabrana istraživačka metoda je polustrukturirani intervju. Iako uloge muškaraca i žena s vremenom postaju ravnopravnije i dolazi do redefinicije uloge muškarca u obitelji, promjene u ponašanju još su uvijek sporije nego promjene u stavovima. Rezultati pokazuju da su žene još uvijek prvenstveno odgovorne za brigu o kućanskim poslovima i brigu o djeci bez obzira na njihovo sudjelovanje u materijalnom dohotku, što dovodi do njihove višestruke opterećenosti. Okosnicu vrijednosnog sustava sudionica stoga čini mješavina tradicionalnih i (post)modernih vrijednosti.

Ključne riječi: patrijarhalnost; obitelj; rodni odnosi; uloga žene; Split

1. UVOD

Tijekom najvećeg dijela povijesti i u većini poznatih društava žene su bile na margini društva, uglavnom objekt, rijetko ili nikada subjekt događanja. Dominacija muškaraca nad ženama održavala se kroz patrijarhalni sustav odnosa, utemeljen na pripisivanju uloge supruge i majke kao prirodne ženama (Galić 2006: 149). Područje obitelji kao jedne od sastavnica patrijarhata temelji se na proizvodnji kućanstva kao glavnoj strukturi i mjestu radne aktivnosti žena, izrabljivanju njene radne snage i spolnosti te na isključenju žena iz javnog života (Walby 2005: 6). Beck (1986) naglašava da je moderna obećavala korjenito promijeniti sve društvene odnose, no u tome nije dokraja uspjela, pa „drugu modernost“¹ vidi kao razdoblje modernizacije i onih obrazaca koji su ostali nemodernizirani ili nedovoljno modernizirani. Upravo je obitelj jedna od društvenih institucija kojom Beck ilustrira promjene do kojih dolazi u modernizacijskom procesu. Obitelji više ne žive na jednom mjestu, bez tradicionalnih su obrazaca i vrijednosti i moraju se nositi sa sustavom u kojem je „institucionalizirana individualizacija“ (Tomić-Koludrović 2015: 138-139).

Proces individualizacije kao sastavni dio procesa modernizacije posebno je zanimljiv zbog gubljenja tradicionalne podjele uloga (Nikodem i Aračić 2005: 155). Riječ je o tome da se muškarci i žene oslobađaju rodnih uloga koje im je pripisalo industrijsko društvo za život u nukleusnoj obitelji (Beck i Beck-Gernsheim 1995: 6). Tako su obitelji sa zaposlenim ocem i majkom-kućanicom s djecom sve manje zastupljene, ali uglavnom zbog ekonomskih pritisaka za zadovoljavanje svih životnih potreba što dovodi do zapošljavanja dva hranitelja (Puljiz i Zrinščak 2002: 124). Budući da se dinamika procesa individualizacije infiltrirala u obiteljski život, svi oblici zajedničkog života doživjeli su radikalnu promjenu (Beck i Beck-Gernsheim 1995: 33). Društveni odnosi koje sobom donosi „druga modernost“ dovode do pluralizacije obiteljskih formi i stvaranja „postobiteljskih obitelji“ (Beck-Gernsheim 2000 prema Tomić-Koludrović 2015: 139). Žene i muškarci su u konstantnoj potrazi za pravim načinom života pa se upuštaju u različite životne aranžmane. Nastoje što bolje koordinirati obitelj i karijeru, ljubav i brak. No, promijenjenom ulogom žene i njenim uključivanjem na tržište rada, dolazi do dvostruke opterećenosti žena što dovodi do antagonizma između muškaraca i žena. A ta „svakodnevna bitka spolova, glasna ili tiha, unutrašnja, vanjska, prije, poslije ili tijekom braka, možda je najjasnija indikacija gladi za ljubavlju“ (Beck i Beck-Gernsheim 1995: 11).

¹ Prema Becku, „prva modernost“ karakteristična je za industrijska društva, dok je „druga“ (refleksivna) modernost rezervirana za postindustrijska društva.

2. TEORIJSKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

2.1. Područje rada i obitelji

Područja rada i obitelji često se ističu kao važan faktor pri definiranju uloga i vlastitoga identiteta te uspješno funkcioniranje u svakome od tih područja u velikoj mjeri utječe na životno zadovoljstvo pojedinca (Čudina-Obradović i Obradović 2001: 791). U posljednja tri desetljeća participacija žena na tržištu rada dramatično je porasla zbog čega podjela rada unutar obitelji postaje iznimno važna za obiteljski život (Topolčić 2001: 768). Usprkos sve manjoj razlici u zaposlenosti muževa i žena obiteljski rad tvrdokorno slijedi obrasce prijašnjih vremena. Oženjeni muškarci obavljaju relativno manje kućanskih poslova od žena, bez obzira je li žena zaposlena ili ne, zarađuje li jednako ili više od muža, pa čak i onda kada je muž nezaposlen. Posljedično, većina žena uz plaćeni rad izvan kuće mora preuzeti i obveze u kući, zbog čega se može reći kako žene imaju „dvostruko radno vrijeme“ ili „drugu smjenu“ (Čudina-Obradović i Obradović 2000: 135).

U društvima poput hrvatskoga, gdje su očekivanja o ulozi žene velikim dijelom vezana za brigu o djeci, a institucionalna i infrastrukturna potpora zaposlenoj majci nedostatna, njihov položaj postaje sve teži (Akrap i Čipin 2011: 50). Od žene se očekuje da sudjeluje u materijalnom dohotku, ali ne na štetu ostalih, pa i tradicionalnih uloga. Tako najveću cijenu modernizacije još uvijek plaćaju žene, i to zbog višestruke opterećenosti (Galić 2012: 161). Dok se karijera muškaraca neprekinuto i progresivno razvija, žene se uključuju u posao, prekidaju ga zbog rađanja i brige za djecu, potom se vraćaju na posao, pa onda izbivaju zbog sljedećeg djeteta, uz to su odsutne kada su im bolesna djeca ili ostalih članovi obitelji tako da vrlo teško napreduju (Walter 1998 prema Leinert-Novosel 2003: 113). Dodatno, kontrola nad financijama suprugu daje veću moć odlučivanja o tome na što se i koliko troši. No, isto pravilo se nužno ne odnosi i na situaciju u kojoj žena ima pristup financijskim resursima (Lips 2007 prema Jugović i Kamenov 2011: 36). Jasno je da postojeća podjela rada u privatnoj sferi nije samo rezultat sporazuma bračnih partnera, nego je povezana i s društvenom podjelom rada u cijelosti (Leinert-Novosel 2003: 107), te kulturalnim čimbenicima, posebice muškarčevim superiornim ekonomskim položajem i utjecajem ideologije rodnih uloga (Topolčić 2001: 770). Ipak, novija istraživanja podjele rada u kućanstvu pokazuju pomak prema više egalitarističkoj raspodjeli, ali su promjene spore kao i interna demokratizacija obitelji u ovom pogledu. Žene i dalje u pravilu obavljaju većinu kućanskih poslova, sudjelovanje

muškaraca postupno se povećava, a mijenjaju se i očekivanja o rodnoj raspodjeli kućanskih poslova (Coltrane 2000 prema Tomić-Koludrović 2015: 189-190).

2.2. Žene u Hrvatskoj

Žene su Hrvatskoj još uvijek je podređene muškarcima što se ogleda u nejednakom ekonomskom, kulturnom, političkom i društvenom položaju. Patrijarhat nije dokinut nakon uspostave demokratskog poretka, već je, štoviše, dodatno učvršćen katoličkim vrijednostima. Gubitak sigurnosti i radnih mjesta ide na ruku reaktualiziranju premodernih ženskih uloga, a nikako inovativnih kakve pretpostavljaju postindustrijska društva (Tomić-Koludrović i Kunac 2000: 182). Hrvatska obiteljska struktura se sporije mijenja i dijelom zadržava tradicionalna obilježja (Zrinščak 2008: 295), a glavna društvena očekivanja od žena se i dalje svode na njihove reproduktivne funkcije, dok se od muškaraca primarno očekuje da budu skrbnici obitelji (Galić 2011b: 112).

Hrvatsko je društvo u razdoblju rane tranzicije bilo izloženo snažnoj retorici retradicionalizacije koja je utjecala na društvene procese i općenito na položaj žena u društvu. U tom razdoblju same žene su znatno više iskazivale predmoderne i tradicionalne vrijednosti i stavove nego moderne i postmoderne². Ipak, modernizacijski procesi kojima je bilo izloženo hrvatsko društvo u prvom razdoblju tranzicije, u sljedećem razdoblju zrele tranzicije doveli su do pomaka (Tomić-Koludrović 2015: 21). Žene su rodno emancipirane najviše u području rada, a najmanje u obiteljskom životu budući da su „dvostruko opterećene“ (Tomić-Koludrović 2015: 24). Premda se u većini istraživanja provedenih u Hrvatskoj iskazuje deklarativna sklonost zagovaranju rodno egalitarne podjele rada u kući, posao u obitelji bio je i još uvijek je primarno briga žene/supruge, bez obzira na to je li zaposlena izvan kuće ili nije. Upravo zbog toga, žene u Hrvatskoj postaju sve više dio globalnog trenda (ne)uspješnog balansiranja između važnosti obiteljskog života i posla na tržištu rada (Galić, Buzov i Bandalović 2009:199).

Ranija istraživanja (Tomić-Koludrović i Kunac 2000, Ilišin 1999) su pokazala jačanje tradicionalnih vrijednosti gdje se posebno isticala retradicionalizacija obiteljskih uloga i položaja žene u društvu. Iako društvena očekivanja sve više

² Društvo koje ženama ne osigurava ista prava kao i muškarcima se ne može nazvati modernim društvom (Touraine 2009 prema Tomić-Koludrović 2015: 19). U ovom kontekstu, pod predmodernim i tradicionalnim vrijednostima mislimo na one vrijednosti koje su izrazito patrijarhalne, dok su moderne i postmoderne usmjerene ka rodnoj ravnopravnosti/egalitarnosti.

diktiraju promjene individualnih praksi muškaraca tražeći njihovo veće sudjelovanje u kućanskim poslovima, to ne znači da su muškarci i žene u cijelosti internalizirali vrijednosti povezane s rodnom ravnopravnošću u ovom području. Stoga, autorice Tomić-Koludrović i Kunac (2015: 26-27) zaključuju da patrijarhalni stavovi žena o obitelji i obiteljskim ulogama nisu povezani samo s postsocijalističkom retradicionalizacijom nego i sa socijalističkim naslijeđem, a dijelom i ekonomskom krizom koja je u razdoblju rane tranzicije bila generirana ratnim okolnostima.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Vođeno postmodernističkim pristupom³, ovo istraživanje je zasnovano na kvalitativnim podacima koji su prikupljeni razgovorom s jedanaest žena kako bi se obuhvatili „višestruki glasovi“ i dobio uvid u njihova različita iskustva.

Cilj rada bio je analizirati položaj žena u suvremenoj obitelji u gradu Splitu. U skladu sa zacrtanim ciljem istraživanja postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kakvo je značenje danas obitelji i braka?
2. Kako se doživljava majčinska uloga?
3. Je li prisutan sukob obiteljskih i poslovnih obveza?
4. Tko u najvećoj mjeri obavlja kućanske poslove i brine o djeci?
5. Tko u obitelji upravlja financijama?

3.1. Postupak provedbe istraživanja

Istraživanje je provedeno u kolovozu 2017. godine u gradu Splitu, s fokusom na mikrostrukturu, odnosno obitelj kao glavnu instituciju i sredstvo održavanja patrijarhata u suvremenom društvu. Odabrana je kvalitativna metodologija istraživanja kako bi se dobili odgovori na pitanja koja ne bi bilo moguće potpuno obuhvatiti metodom ankete budući da se pojedina životna iskustva ispitanika ne mogu predvidjeti pitanjima u anketnom upitniku. Stoga je istraživanje provedeno metodom polustrukturiranog intervjua. Protokolom je određen popis okvirnih tema sukladno postavljenim istraživačkim pitanjima. Pitanja su bila otvorenog tipa kako bi se omogućio razgovor o svim problemima što je sudionicama istraživanja pružilo šansu

³ Ovakvo istraživanje prednost daje „malim-naracijama“ koje pružaju objašnjenja za situacije manjeg opsega i unutar određenog konteksta, pri čemu zahtjevi za izvođenjem teorije ili generalizacije nisu uključeni (Grbich 2004 prema Lončar 2008: 164).

da oblikuju odgovore vlastitim riječima i onoliko detaljno i široko koliko su to smatrale potrebnim. Tijekom intervjua spontano su kreirana i nova pitanja kao rezultat sadržaja koji sudionice iznose.

Uzorak istraživanja bio je namjerni, a sudionice su birane metodom „snježne grude“. Ukupno je provedeno jedanaest intervjua sa ženama različitih karakteristika. One se međusobno razlikuju s obzirom na dob, stupanj obrazovanja, radni status, bračni status (vrstu zajednice), broj djece, veličinu zajednice i stanovanje. Time se htjela osigurati zastupljenost svih stajališta o ispitivanim problemima. Sudionice istraživanja su prethodno bile upoznate s temom istraživanja, povjerljivošću postupka, jamstvom anonimnosti i dobrovoljnoj osnovi sudjelovanja te su sve potpisale informirani pristanak za sudjelovanje u istraživanju.

Bile smo maksimalno fleksibilne u izboru lokacije i vremena provedbe intervjua. Sudionice su intervjuirane u svojim domovima. Intervjui su provedeni individualno („licem u lice“) i u prosjeku su trajali 30 do 40 minuta. Svim je sudionicama prije intervjuiranja objašnjena svrha istraživanja te su im zajamčeni povjerljivost i anonimnost pri prikazivanju rezultata.

Razgovor je sniman tonski, a citati su upotrijebljeni doslovno kako su sudionice odgovarale, na standardom jeziku ili dijalektu, kako su i bilježeni. Prilikom obrade podataka korišten je postupak kvalitativne analize. Dobiveni zvučni zapisi su transkribirani. Nakon toga je uslijedilo čitanje prijepisa nekoliko puta u određenom periodu kako bi se dobro upoznale s onim što je izrečeno. Označeni su oni dijelovi teksta koji su procijenjeni relevantnima za cilj istraživanja. Slijedeći korak je bilo kodiranje intervjua prema temama koje su se iskristalizirale tijekom brojnih čitanja prijepisa. Svaka se tema definirala jednom riječju (izrazom) koja u ovakvoj analizi podataka postaje kod. Na taj su način izjave sudionica sažete u kodove, a potom grupirane u kategorije pazeći da kategorije i kodovi odgovaraju na istraživačka pitanja. Završni korak analize bilo je pisanje interpretacije nalaza. Svakoju sudionici pridružena je zasebna brojana oznaka kako bi se osigurala anonimnost, što znači da se u rezultatima istraživanja uz izjave sudionica nalaze brojevi u zagradama koji su upravo navedena brojčana oznaka sudionika.

3.2. Sudionice istraživanja

Sudionice ovog istraživanja su žene različite dobi – tri sudionice u dobi od 20 do 34 godina, šest sudionica u dobi od 35 do 49 godina te dvije sudionice u dobi od 50 do

64 godina. U pogledu obrazovanja, osam sudionica ima srednju stručnu spremu, jedna višu stručnu spremu te dvije sudionice imaju visoku stručnu spremu. Što se tiče radnog statusa, osam sudionica je zaposleno, dvije su nezaposlene a jedna u mirovini.

Zanimao nas je i bračni status sudionica odnosno vrsta zajednice u kojoj žive. Devet sudionica je u bračnoj, a dvije u izvanbračnoj zajednici. Sve sudionice žive u jednogeneracijskim obiteljima, dakle, s bračnim ili izvanbračnim partnerom i djetetom/djecom (ukoliko ih imaju). Tri sudionice nemaju djecu, jedna sudionica ima jedno dijete, pet sudionica ima dvoje djece te dvije sudionice imaju troje djece.

Kod stanovanja, zanimalo nas je žive li sudionice u podstanarstvu ili u vlastitom/zajedničkom stanu/kući i tko je vlasnik stana/kuće u kojem stanuju. Prema podacima, dvije sudionice žive u podstanarstvu, tri stanuju u stanu/kući partnerovih roditelja a šest sudionica u stanu čiji vlasnik je njihov suprug.

Također, važnim smo smatrale i podatak o posjedovanju imovine. Četiri sudionice nemaju vlastitu imovinu, jedna sudionica ima vlastiti stan, jedna ima zajednički stan s partnerom koji iznajmljuju, tri sudionice imaju imovinu koju su naslijedile od roditelja (jedna stan; dvije kuću na selu), jedna je sudionica od roditelja naslijedila zemlju te jedna sudionica kao vlastitu imovinu navodi automobil.

4. REZULTATI I RASPRAVA

4.1. Značenje obitelji i braka

Obitelj je u fokusu otkad je čovjek počeo sustavno promišljati pitanja vezana za svoje postojanje, postojanje svoje vrste i svijeta oko sebe (Janković 2008: 31). Riječ je o primarnoj ljudskoj zajednici koja ima najveće značenje u formiranju života pojedinca, a isto tako i društva (Puljiz 2002: 11), pa je mnogi sociolozi smatraju kamenom temeljcem društva (Haralambos i Holborn 2002: 503). Rezultati dosadašnjih istraživanja (Bandalović 2013, Nikodem, Aračić i Džinić 2010, Aračić i Nikodem 2000) ukazuju na veliku važnost obitelji za građane Republike Hrvatske. Upravo sljedeće izjave sudionica provedenog istraživanja pokazuju da obitelj, unatoč gubljenju određenih funkcija ne gubi na važnosti, pri čemu primjećujemo kako su se izdvojila dva tipa iskustava. Prvi tip ukazuje na veliki značaj obitelji za sudionice, ali i društvo u cjelini:

Obitelj je oslonac i osnova svega. Bez obitelji smo ništa. (S4, 62, SSS, UM, BR)

Obitelj kao zajednica je temelj društva i temelj svega. Sve ide iz obitelji. (S5, 41, SSS, ZAP, BR)

Drugi tip iskustva iskazuje romantično-ideologizirani pogled na obitelj gdje se ona glorificira kao utočište u kojem su ljudi povezani, vole se i poštuju.

Obitelj meni predstavlja sve. To je utočište, jedna povezanost, jedno blagostanje. (S10, 47, SSS, ZAP, BR)

Obitelj je najuža zajednica povezanih ljudi koji si međusobno pomažu i jedni drugim su potpora. To mi je nešto najsvetije i najljepše. (S11, 46, SSS, NZAP, BR)

Sve ovo ukazuje na transformaciju shvaćanja obitelji i obiteljskih odnosa pri čemu je iz društvene potrebe i nužnosti prerasla u emocionalni odabir individue. Usporedno s tim promjenama, tradicionalna obilježja obitelji danas žive samo djelomično budući je sve više obiteljskih zajednica koje ne započinju brakom (Janković 2008: 19), te sve veći broj ljudi brak ne drži jednim oblikom zajedničkog življenja (Puljiz 2002: 14). Ipak, unatoč sve većoj raznolikosti suvremenih obitelji, crkveni brak i dalje ima primat u hrvatskom društvu (Tomić-Koludrović i Kunac 2000: 14). U provedenom istraživanju, od devet sudionica koje su u braku, njih osam je sklopilo crkveni brak, što potvrđuje da Crkva uživa visoko povjerenje kao moralni autoritet.

Idem u crkvu, vjernica sam, tako da mi je to važno i podrazumijevalo se. (S2, 28, VSS, ZAP, BR)

Vjernica sam i vjenčala sam se u Crkvi, to mi je bilo važno. (S5, 41, SSS, ZAP, BR)

Tako samo odgajana u vjeri i ništa drugo nije dolazilo u obzir. (S6, 49, SSS, ZAP, BR)

Ujedno, sudionica koja je sklopila civilni brak kao razlog ne ističe vlastiti čodabir već isključivo nemogućnost sklapanja crkvenog braka.

Civilni. Nisam crkveni jer nisam mogla, moj suprug je razveden. Ali voljela bih da sam i crkveni. (S9, 57, SSS, ZAP, BR)

Mladi ljudi danas žele imati dobar obiteljski život, ali većina ne vjeruje da se moraju vjenčati kako bi to ostvarili (Seltzer 2000: 1251). Stoga se upuštaju u kohabitaciju, odnosno nevjenčanu vezu koju karakterizira zajedničko stanovanje partnera, zajedničke financije te podjela svakodnevne odgovornosti vezane uz kućanstvo i roditeljstvo (Bandalović 2017: 46). Kod sudionica mlađe životne dobi koje kohabiraju s partnerom primjećujemo promjene u pogledu značenja braka pri čemu sklapanje braka ne drže prioritetnim, a ukoliko ga sklope, smatraju da će to napraviti zbog pritiska okoline i zadovoljenja tradicije.

Pa što se mene tiče, ja bih samo civilni brak sklopila. (S1, 23, SSS, NZAP, KOH)

Ne, vrlo vjerojatno ćemo ostati u kohabitaciji. (S8, 30, VŠS, ZAP, KOH)

Nadalje, kroz pitanje o utjecaju obitelji na njihovu odluku dolazimo do zanimljivog primjera konformizma prisutnog u hrvatskom društvu. Jedna sudionica se tako od početnog stava o sklapanju isključivo civilnog braka priklanja ideji sklapanja crkvenog braka, dok druga sudionica, razmišljajući o trajnoj kohabitaciji, pristaje na ideju sklapanja civilnog braka, što svakako ukazuje na snažan pritisak okoline radi zadovoljenja tradicije.

Ali, ne smeta mi ako bih sklopila crkveni brak jer ću to napraviti više zbog svoje obitelji, a ne zbog sebe. (S1, 23, SSS, NZAP, KOH)

Možda eventualno civilni, čisto da se zadovolji obitelj. S obzirom na njihova stajališta, zabrinjava ih da to nije moralno. Navikli su se s vremenom, ali nadaju se da će to ipak biti sklopljeno i zakonski. (S8, 30, VŠS, ZAP, KOH)

4.2. Majčinstvo

Kraj 20. stoljeća obilježen je sve različitim identitetima majčinstva u kojima se na tu životnu tranziciju gleda kao na željeno iskustvo, a ne kao na društveno nametnutu obvezu (Mindoljević-Drakulić 2015: 80). Naglasak se pomiče s prokreacijske i odgojne funkcije na osobno partnerstvo, intimnu zajednicu dviju osoba (Koračević 1999: 274). U izjavama sudionica ovog istraživanja po pitanju braka bez djece i ostvarenju žene kroz ulogu majke primjećuje se polarizacija stavova. Dio sudionica bez djece ide u korak s promjenom shvaćanja o poželjnosti djece i njihovoj središnjoj vrijednosti u vlastitom životu.

Ako se ljudi vole, ako se međusobno nadopunjavaju i ako su oni zadovoljni svojom situacijom, onda zašto ne? (S4, 62, SSS, UM, BR)

Postoje ljudi koji žele putovati, ne žele imati obveze kojima bi bili predani. I kad se nađu dvoje takvih kojima to odgovara i ako imaju svoje razloge, nemam ništa osobno protiv. (S10, 47, SSS, ZAP, BR)

Ove sudionice ne gledaju na djecu kao na obvezan korak nakon ulaska u brak, već smatraju da je riječ o osobnoj odluci svake žene i međusobnog dogovora između partnera. Sukladno tome, drže da ostvarenje majčinske uloge nije neophodno za potpuno ispunjenje žene.

Ne mora svaka žena biti majka samo zato što može rađati. (S3, 41, VSS, ZAP, BR)
*Mislim da to uopće nije presudno za njeno ostvarenje kao osobe. (S8, 30, VŠS,
ZAP, KOH)*

Nadalje, pod sve snažnijim utjecajem Katoličke crkve, u Hrvatskoj se neprestano promoviraju ideje poticanja natalitetne politike i uzdizanja kulta majčinstva (Galić 2011a: 18). Iz tog razloga nije iznenađujuća činjenica da sudionice, kroz pitanje o braku bez djece, potvrđuju karakter suvremenog hrvatskog društva kao još uvijek tradicionalnog, u kojem djeca daju smisao života, što su pokazala i neka ranija istraživanja (Bandalović 2013, Aračić i Nikodem 2000).

Cilj svake, po meni, normalne žene je da jednog dana bude majka i da odgaja svoju djecu i da od njih napravi ljude. (S6, 49, SSS, ZAP, BR)

Po meni, ne mogu biti ispunjeni do kraja, ne toliko koliko bi bili da imaju djecu. (S7, 44, SSS, ZAP, BR)

Među sudionicama istraživanja koje su u braku, jedna od njih nije majka i to vlastitim odabirom te priznaje kako je iskusila nerazumijevanje okoline i osuđivanje.

Ja recimo nikad nisam željela djecu. Ne znači da mi brak zato nije ispunjen, iako drugima to može biti čudno. (...) Ljudi su mi rekli, kako možeš biti takva, kako možeš biti hladna. Kakvo si ti biće. A ja sam biće sa svojim željama i svojim ciljem. (S9, 57, SSS, ZAP, BR)

Sudionice koje kohabitiraju također nemaju djece te svjedoče kako je još uvijek prisutan određen pritisak na žene da se ostvare kao majke, s čime su se također i one suočile. Jedna od njih iznosi svoje iskustvo iz neposredne obiteljske okoline:

Neka žena je sjedila do mene i pitala me koliko imaš godina i ja sam rekla dvadeset i tri. Odmah je rekla: aaaa taman za udaju. Isto tako, stric, baka, ma svi pitaju kad će brak, kad će prinova. A mi nismo još ni faks završili, a to nam je sad prioritet. (S1, 23, SSS, NZAP, KOH)

Druga sudionica koja živi u kohabitaciji širi priču na određene „interesne skupine“ u društvu:

Tu su uključene određene interesne skupine koje stvaraju pritisak, ali smatram da žena nije sebična ako ne želi postati majka. (...) Smatram da svaka žena koja dođe u određenu dob se susreće s takvim komentarima. Primjerice, zašto se niste udali i što nije u redu s vama. Njihove reakcije su bile kad planirate

imati djecu, ali kad se pokaže jasan stav onda više ništa ne pitaju. (S8, 30, VŠS, ZAP, KOH)

4.3. Sukob obiteljskih i poslovnih obveza

Područja rada i obitelji često se ističu kao važan faktor pri definiranju uloga i vlastitoga identiteta te uspješno funkcioniranje u svakome od tih područja u velikoj mjeri utječe na životno zadovoljstvo pojedinca (Čudina-Obradović i Obradović 2001: 791). Zahvaljujući konzervativnoj struji, 80-ih godina prošlog stoljeća se počela graditi slika o ženama koje su obrazovane i žele karijeru kao pohlepna i pretjerano ambicioznima (Mindoljević-Drakulić 2015: 79). Međutim, zaposlene žene sve više stječu osjećaj vlastite vrijednosti i raste im samopoštovanje, a istraživanja su pokazala da zaposlenost majke podiže odgojnu razinu okoline te povoljno djeluje na svestrani razvitak djece (Čudina-Obradović i Obradović 2000: 138). Sudionice ovog istraživanja, prilikom usporedbe zaposlenih i nezaposlenih žena, a u svezi obavljanja majčinske uloge, ističu kako veća količina slobodnog vremena koje nezaposlene majke provode s djecom ne znači nužno i veću kvalitetu odnosa. Zastupaju mišljenje kako je za kvalitetan odgoj i odnos s djecom ključna vlastita ispunjenost.

Žena ako je ispunjena, ako je ispunjava posao onda će biti sretnija i zadovoljnija pri ispunjavanju majčinske uloge. Važno je da je majka sretna i ispunjena sama po sebi da bi mogla biti dobra majka. (S2, 28, VSS, ZAP, BR)
Mislim da nezaposlena majka možda neće biti jednako zadovoljna sobom kao ona koja je zaposlena pa mogu i tu biti neke posljedice za stabilnost obitelji, posebno ako nije ostala kući isključivo svojom odlukom i nezadovoljna je svojim položajem. (S8, 30, VŠS, ZAP, KOH)

Stoga, ključno pitanje 21. stoljeća nije dvojba trebaju li se žene opredijeliti za karijeru ili obitelj, već kako ženama omogućiti da se ostvare kao uspješne, poslovne i zadovoljne obiteljske žene (Leinert-Novosel 2003: 106). Sudionice ovog istraživanja svakako prepoznaju poteškoće usklađivanja roditeljske i profesionalne uloge, prvenstveno kroz osjećaj nedostatka vremena za obavljanje svih obveza.

Zahtijeva više truda, dosta odricanja i bude to poprilično naporno. Ali šta ćete, mora se. (S5, 41, SSS, ZAP, BR)

Meni je uvijek falilo vremena. Znala su mi djeca izmaknuti kontroli jer ako ja radim i ako ne mogu stalno biti „atento“ nad njima, onda je kaos. (S6, 49, SSS, ZAP, BR)

Nemogućnost balansiranja potreba oba svijeta često za posljedicu ima ostanak žena unutar privatne sfere obiteljskog života, izvan tržišta rada.

Radila sam kratko nakon završene škole, ali nakon prvog djeteta sam prestala.. Bila sam ispunjena obvezama, da sam još uz to i radila ne znam kako bih stigla sve. (S10, 47, SSS, ZAP, BR)

Obitelj je definitivno stopirala moj profesionalni razvoj u najkritičnijem razdoblju, baš kad sam završila fakultet. Nisam mogla raditi, prvo zbog kćeri, kasnije zbog sina. (S3, 41, VSS, ZAP, BR)

Dok se karijera njihovih muževa neprekinuto razvija, majčinska uloga sudionicama predstavlja prepreku za odabir posla prema vlastitim preferencijama, ograničavajući ih na fleksibilne poslove prilagođene potrebama djece, u kojima nema puno mjesta za napredovanje.

Jedna žena ako želi imati više djece, uzevši u obzir da svako dijete zahtijeva i vremensko odricanje u kojem ona većinom ne može raditi na poslu te napredovati, nažalost zaostaje za svojim muškim kolegama koji obavljaju isti taj posao. (...) O porodiljnome za njege? Nismo uopće pričali o tome. Mislim da neće, ma nismo ni spominjali to. (S2, 28, VSS, ZAP, BR)

Možda i je bila prepreka za napredak na poslu, mnogim ženama, pa i meni. Jer ne možete ostaviti djecu po cijele dane same. (S4, 62, SSS, UM, BR)

Pa mogu reći da me ograničavalo. Vodila sam se za tim da budem s djecom, možda bih se odlučila i za neki drugi posao da nisam bila obzirna prema njima. (...) Nije na njegovu karijeru utjecalo nikako, kako i bi. Muškarci su dosta pošteđeni kad je to u pitanju. Muž je čak išao u drugu sobu kad su se djeca rodila da se uspije naspavati. (S7, 44, SSS, ZAP, BR)

Zajednički uzrok navedenim poteškoćama s kojima se žene suočavaju pronalazimo u tome što njihova veća participacija na tržištu rada nije praćena reduciranjem očekivanja u pogledu brige za djecu i odgovornosti za kuću (Galić 2011c: 51). Žene u puno većoj mjeri negoli muškarci moraju kombinirati plaćeni i neplaćeni rad, što dovodi do osjećaja prezasićenosti i frustracije (Leinert-Novosel 2003: 107), a što je u skladu s rezultatima ranijih istraživanja (Galić 2012, Galić, Buzov i Bandalović 2009, Čudina-Obradović i Obradović 2000).

4.4. Raspodjela kućanskih poslova

U obitelji sudionica koje su kućanice postoji jasna podjela na tzv. muške i ženske poslove. Stječe se dojam da se takva raspodjela poslova podrazumijeva što je u skladu s brojnim istraživanjima gdje se ponekad žene čak opiru sudjelovanju svojih partnera u kućanskim poslovima iz razloga što im upravljanje domaćinstvom služi kao izvor moći te istovremeno potvrđuje njihov tradicionalan „ženski identitet“ (Mederer 1993 prema Bartolac i Kamenov 2013: 70).

Moji poslovi su kućni, partnerovi su fizikala i da skupi novčana sredstva. (S10, 47, SSS, ZAP, BR)

Pa kućanske poslove sve ja obavljam, zato što sam ja kući i to se podrazumijeva. (...) Muškarcu to isto tako odgovara, znate, onda se on osjeća korisno i zadovoljan je. Ne bi ni jedan muškarac pristao da čuva djecu a žena da mora raditi. (S11, 46, SSS, NZAP, BR)

Iako se jaz između spolova u podjeli poslova unutar obitelji smanjuje, razlika još uvijek postoji, čak i kada su oba partnera zaposlena puno radno vrijeme (Jugović i Kamenov 2011: 35), a ujedno je, kod parova koji se u kvantitativnoj dimenziji približavaju egalitarnoj podjeli rada, uočljiva velika segregacija poslova (Blair i Lichter 1991 prema Topolčić 2001: 775). Koliko je tradicionalna podjela na muške i ženske poslove još duboko ukorijenjena pokazuju upravo sljedeće izjave iz kojih se nedvosmisleno iščitava da je organizacija i obavljanje kućanskih poslova prepuštena na odgovornost većini sudionica, unatoč njihovom zaposlenju izvan kuće i jednakom doprinosu kućnom budžetu. Eventualno sudjelovanje muškaraca u kućanskim poslovima još uvijek ne znači nužno i ravnopravnu raspodjelu poslova već se često shvaća kao pomoć ženi.

Nemamo uopće podjelu jer većinu poslova obavljam ja! Muž uskoči ako vidi da nešto baš treba. Ali to je samo u iznimnim slučajevima ako vidi da ja ne stižem. Primarno se zna da je to moja djelatnost. (S3, 41, VSS, ZAP, BR)

Ja sam zadužena za kuhanje, čišćenje, spremanje u kući i oko kuće, pa i vrta.

Fizikalije su na mužu, kad treba što popraviti i tako. (S4, 62, SSS, UM, BR)

Pa recimo, ja ne cijepam drva i ne nosim ih. Ali uglavnom sve drugo obavljaju žene. Dobro, ako treba ispeglati košulju a nas nema, mora i on to kao muškarac. Ako treba usisati ili napraviti ručak, uskočiti će ako mene nema. (S5, 41, SSS, ZAP, BR)

Pa dobro, ja kad radim jutro on zna skuhati i spremi ali to je sve. E i pokupiti će robu ako nema susjeda ili je teški mrak pa ga nitko neće vidjeti. (S6, 49, SSS, ZAP, BR)

Ovi nalazi u skladu su s rezultatima ranijih istraživanja (Galić i Nikodem 2007, Topolčić 2001, Coltrane 2000, Tomić-Koludrović i Kunac 2000, Leinert-Novosel 1999) prema kojima je rad u kućanstvu u velikoj mjeri rodno segregiran. Prema Coltrane (2000: 1209), žene obavljaju više rada u obitelji kad se udaju i imaju djecu, dok muškarci nakon ženidbe smanjuju rad u kući, a nakon rođenja djeteta još veći dio rada u kući prepuštaju ženama.

S druge strane, iako i u kohabitaciji žene provode više vremena obavljajući kućanske poslove nego muškarci, u usporedbi sa zaposlenim udanim ženama, one rade mnogo manje u kući te zahtijevaju veću pomoć partnera. Također, rad izvan kuće za njih je učestaliji nego kod udanih žena i to zbog svjesnosti o nestabilnosti njihove veze s partnerom koja se može raskinuti mnogo lakše nego brak (Čudina-Obradović i Obradović 2006: 59). Sudionica istraživanja koja s partnerom već dulji niz godina živi u kohabitaciji naglašava veći odmak od tradicionalno nametnutih rodnih uloga.

Nisu podijeljeni na muške i ženske, nego po preferencama. Dakle, dogovorimo se prema tome tko što voli raditi. Primjerice ja sam zadužena za rublje i čistim WC. Partner pere suđe i čisti pod, usisava. Kuhamo po prilici, tko je u mogućnosti ovisno o poslu. Fizičke poslove isto zajedno obavljamo. Dodala bih da nije lako postići ovakav dogovor danas, potrebno je uistinu pronaći partnera koji je blizak vašim stavovima kako bi mogli postizati kompromise. (S8, 30, VŠS, ZAP, KOH)

Ovakav nalaz istraživanja potvrđuje nalaze ranijih istraživanja (Thornton, Axinn i Hill 1992) prema kojima je kohabitacija češća među ljudima koji su općenito liberalnijih stajališta i više podržavaju liberalne stavove o rodnim ulogama.

4.5. Briga o djeci

Tradicionalno se očekivalo da o djeci brinu žene, dok se od muškaraca očekivalo da zarađuju za obitelj. Postupno se i društvena očekivanja vezana uz roditeljske uloge mijenjaju, a uloge majki i očeva razlikuju se manje nego prije (Jugović i Kamenov 2011: 31). Povećava se očeva uključenost pod utjecajem različitih i promjenjivih životnih uvjeta, kao što su majčina i očeva zaposlenost ili nezaposlenost, dostupnost

različitih društvenih oblika brige za djecu, a donekle i zbog proširenja egalitarističkih stavova o rodnoj raspodjeli zaduženja u obitelji (Čudina-Obradović i Obradović 2006: 255). Od današnjih se očeva očekuje da aktivno participiraju u životu djece. Jedan od razloga je što današnje obitelji imaju manje djece nego nekadašnje obitelji, pa postoji dovoljno prostora da se izađe u susret individualnim potrebama svakog djeteta posebno (Pernar 2010: 257).

Izjave sudionica ovog istraživanja govore u prilog egalitarnosti njihovih partnera u pogledu odgoja djece i u skladu su s ranijim istraživanjima (Topolčić 2001).

Zbilja zajedno. Preko školske godine ja minimalno četiri sata dnevno učim sa sinom. Suprug s druge strane uči s kćeri. Njemu isto puno vremena to oduzme. (S3, 41, VSS, ZAP, BR)

Pa eto kad vidimo da zapne onda smo tu oboje. Školska primanja odrađujemo i ja i suprug. (S5, 41, SSS, ZAP, BR)

Iako se razlike između majki i očeva smanjuju po pitanju brige o djeci, bilježimo i odgovore kontradiktorne prethodnim egalitarnim iskustvima.

Ja. I on se trudio naravno ali ipak, mater je mater. Zna se. (S7, 44, SSS, ZAP, BR)

Ja sam uzela obveze na sebe, mada je i on uskakao kad je trebalo, i u školi i odvesti doktoru i tako. Ali većinu tereta sam ja podnijela. (S11, 46, SSS, NZAP, BR)

4.6. Odnosi moći – briga o financijama

Izjave sudionica koje su u braku upućuju na praksu u kojoj su žene zadužene za svakodnevne kućne troškove, ali i na to da žene u većoj količini preuzimaju na sebe odgovornost pri upravljanju budžetom. No, dosadašnja istraživanja pokazuju da obitelji u kojima žena kontrolira financije najčešće su obitelji s vrlo niskim prihodima, a ravnopravnost u njima zapravo nije ostvarena jer žene većinom štede na sebi kako bi imale za osnovne potrebe djece i supruga (R. Pahl 1989 prema Jugović i Kamenov 2011: 36).

Muš mi daje novce na tjednoj bazi, svaki tjedan po tisuću i četiristo kuna za hranu. Ostalo se dogovaramo. (S3, 41, VSS, ZAP, BR)

Zajednički budžet. Tko upravlja njime? Rekla bih ja čak. (S5, 41, SSS, ZAP, BR)

Zajednički budžet, ja upravljam. (S7, 44, SSS, ZAP, BR)

Opet zajedno, ali većinom ja to trošim u nabavi hrane i potrepština. Ali on zna gdje to ide. To isto potječe iz mog tradicionalnog odgoja gdje je muškarac bio glava kuće koji je trebao znati priskrbiti za svoju obitelj, a žena je morala znati to rasporediti. (S10, 47, SSS, ZAP, BR)

On zarađuje, ali upravljam uglavnom ja. (S11, 46, SSS, NZAP, BR)

Nasuprot njima, sudionice koje s partnerom žive u kohabitaciji opisuju fleksibilniji način raspodjele financija i veću samostalnost pri upravljanju budžetom, što ponovno potvrđuje kohabitaciju kao zajednicu u kojoj partneri zauzimaju netradicionalne uloge.

Imamo svatko svoj budžet, ali zajedno pokrijemo troškove. Nema neke sistematične raspodjele. Svaki mjesec se dogovorimo tko će što platiti. Nemamo podjelu primjerice, ja ću platiti vodu ti struju. Nego ono, kako tko ima i što treba, lako se dogovorimo. (S1, 23, SSS, NZAP, KOH)

Imamo zajednički budžet, upravljamo isto zajedno. (S8, 30, VŠS, ZAP, KOH)

5. ZAKLJUČAK

Prethodno se na žene gledalo kao na prilično homogenu grupu koja dijeli slična iskustva i interese, povezane definicijom žene kao „drugoga spola“ i samim time diskriminiranog. No, u posljednje vrijeme su tendencije koje pretpostavljaju univerzalni, homogeni ženski subjekt podvrgnute kritici (Alvesson 2002 prema Lončar 2010: 144). Proces individualizacije utječe na osobne odnose, na razvoj individue i na percepciju bračne zajednice u suvremenom društvu. Upravo zbog promjena koje donosi individualizacija, suvremeno društvo je na tragu jednakosti muškaraca i žena i ravnopravnosti uloga (Milić 2007: 321). Iako uloge muškaraca i žena s vremenom postaju ravnopravnije i dolazi do redefinicije uloge muškarca u obitelji, promjene u ponašanju još su uvijek sporije nego promjene u stavovima. Rezultati brojnih istraživanja pokazuju da je rad u kućanstvu još uvijek u velikoj mjeri rodno segregiran – žene su i dalje prvenstveno odgovorne za kućanske poslove i djecu, bez obzira na njihovo sudjelovanje u materijalnom dohotku, što dovodi do njihove višestruke opterećenosti. Istina je da žene u Hrvatskoj u novije vrijeme pokazuju modernije stavove o radu, no, u obitelji još uvijek dominira tradicionalna podjela uloga, što se povezuje sa socijalističkim naslijeđem, tendencijama retraditionalizacije i ekonomskom krizom u razdoblju rane tranzicije društva. S obzirom na to da i rezultati ovog istraživanja pokazuju veću participaciju muškaraca

u brizi za djecu, neminovno se nameće pitanje povećane egalitarnosti u novim naraštajima uz razvoj ravnopravnijih odnosa između bračnih partnera.

Potrebno je naglasiti da društvene institucije danas preuzimaju brojne uloge za koje je nekad bila zadužena obitelj, no ona i dalje ne gubi na svojoj važnosti. I sudionice ovog istraživanja svjedoče o važnosti koju obitelj ima za njih te je definiraju kao temelj društva. Neosporno je da katolička tradicija ima bitan utjecaj na sve oblike društvenog ponašanja pa tako i na obiteljski život u Hrvatskoj. Crkveni brak i dalje ima primat u hrvatskom društvu, što se pokazalo i u ovom istraživanju budući da izjave dijela sudionica potvrđuju sliku suvremenog hrvatskog društva kao još uvijek tradicionalnog, u kojem se žena ostvaruje u potpunosti kroz ulogu majke. No, neke sudionice idu u korak s vremenom te drže da je riječ o osobnoj odluci svake žene i međusobnog dogovora između partnera. Bitno je naglasiti i to da izjave sudionica potvrđuju nalaze dosadašnjih istraživanja prema kojima je kohabitacija liberalnija zajednica u kojoj postoji zajednički dogovor o financijama i obavljanju kućanskih poslova. Iako i u takvim zajednicama žene obavljaju veći dio kućanskih poslova, ipak one inzistiraju na većoj uključenosti partnera. Konačno, rezultati provedenog istraživanja su pokazali da okosnicu vrijednosnog sustava ispitanih žena čini mješavina tradicionalnih i (post)modernih vrijednosti. Iako se naziru retradicionalizacijski trendovi, određeni stavovi o egalitarnim rodnim ulogama navode na zaključak da retradicionalizacija nije potpuna i da se polako oslobađamo tradicije.

LITERATURA

1. Akrap, Anđelko, Ivan Čipin (2011), "Usklađivanje poslovnog i obiteljskog života u Hrvatskoj: utjecaj na fertilitet", *Društvena istraživanja*, 1(111), str. 47-68. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/65351>
2. Aračić, Pero, Krunoslav Nikodem (2000), "Važnost braka i obitelji u hrvatskom društvu", *Bogoslovna smotra*, 70(2), str. 291-311. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/31164>
3. Bandalović, Gorana (2017), "Stavovi mladih o kohabitaciji", *Revija za socijalnu politiku*, Zagreb, 24(1), str. 45-71. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/178504>
4. Bandalović, Gorana (2013), *Sociološka analiza preferencija mladih prema tipovima obiteljskih zajednica*, Doktorska disertacija, Filozofski fakultet u Zagrebu

5. Bartolac, Andreja, Željka Kamenov (2013), "Percipirana raspodjela obiteljskih obveza među partnerima i doživljaj pravednosti u vezi", *Sociologija i prostor*, 51(1), str. 67-90. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/101791>
6. Beck, Ulrich, Elisabeth Beck-Gernsheim (1995), *The Normal Chaos of Love*, Cambridge, Oxford: Polity Press, Blackwell
7. Coltrane, Scott (2000), "Research on Household Labor: Modeling and Measuring the Social Embeddedness of Routine Family Work", *Journal of Marriage and Family*, 62(4), str. 1208-1233. Dostupno na: <http://www.csun.edu/~snk1966/S.%20Coltrane%20%20Research%20on%20Household%20Labor%20%20Modeling%20and%20Measuring%20the%20Social%20Embeddedness%20of%20Routine%20Family%20Work.pdf>
8. Čudina-Obradović, Mira, Josip Obradović (2006), *Psihologija braka i obitelji*, Golden marketing - Tehnička knjiga, Zagreb
9. Čudina-Obradović, Mira, Josip Obradović (2001), "Sukob obiteljskih i radnih uloga: uzroci, posljedice i neriješeni istraživački problemi", *Društvena istraživanja*, 1(4-5), str. 791- 819. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/20004>
10. Čudina-Obradović, Mira, Josip Obradović (2000), "Obitelj i zaposlenost izvan kuće: međusobno ometanje i/ili pomaganje", *Revija za socijalnu politiku*, 7(2), str. 131-145.
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/30016>
11. Galić, Branka (2012), "Promjena seksističkog diskursa u Hrvatskoj? Usporedba rezultata istraživanja 2004. i 2010. godine", *Socijalna ekologija*, 21(2), str. 155-177. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/84011>
12. Galić, Branka (2011a), "Društvena uvjetovanost rodne diskriminacije", u: Kamenov, Ž., Galić, B. (ur.), *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj: Istraživanje „Percepcija, iskustva i stavovi u rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj“*, Biblioteka Ona - Vlada RH - Ured za ravnopravnost spolova, Zagreb, str. 9-28. Dostupno na: <http://idiprints.knjiznica.idi.hr/131/1/Rodna%20ravnopravnost%20i%20diskriminacija%20u%20Hrvatskoj.pdf>
13. Galić, Branka (2011b), "Stavovi o reproduktivnim pravima", u: Kamenov, Ž., Galić, B. (ur.), *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj: Istraživanje „Percepcija, iskustva i stavovi u rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj“*, Biblioteka Ona - Vlada RH - Ured za ravnopravnost spolova, Zagreb, str. 112-120. Dostupno na:

- <http://idiprints.knjiznica.idi.hr/131/1/Rodna%20ravnopravnost%20i%20diskriminacija%20u%20Hrvatskoj.pdf>
14. Galić, Branka (2011c). "Rodna (ne)ravnopravnost i diskriminacija na poslu/tržištu rada", u: Kamenov, Ž., Galić, B. (ur.), *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj: Istraživanje „Percepcija, iskustva i stavovi u rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj“*, Biblioteka Ona - Vlada RH - Ured za ravnopravnost spolova, Zagreb, str. 49-58. Dostupno na: <http://idiprints.knjiznica.idi.hr/131/1/Rodna%20ravnopravnost%20i%20diskriminacija%20u%20Hrvatskoj.pdf>
 15. Galić, Branka, Ivanka Buzov, Gordana Bandalović (2009), "Ženske uloge u obitelji u hrvatskom društvu - retradicionalizacija i/ili modernizacija", u Milić, A., Tomanović, S. (ur.), *Porodice u Srbiji danas u komparativnoj perspektivi*, Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu, str. 187-200.
 16. Galić, Branka, Krunoslav Nikodem (2007), *Identifikacija standarda diskriminacije žena pri zapošljavanju. Istraživački izvještaj*, Zagreb. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH. Dostupno na: http://www.uredravnopravnost.hr/slike/File/istrazivanja/istr_izvj_ident_sand_dis.pdf
 17. Galić, Branka (2006), "Stigma ili poštovanje? Reproductivni status žena u Hrvatskoj i šire", *Revija za sociologiju*, 37(3-4), str. 149-164. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/13215>
 18. Haralambos, Michael, Martin Holborn (2002), *Sociologija - teme i perspektive*. Golden marketing, Zagreb
 19. Ilišin, Vlasta (1999), *Mladi na margini društva i politike*, Alinea, Zagreb
 20. Janković, Josip (2008). *Obitelj u fokusu*. Zagreb: Et. Cetera.
 21. Jugović, Ivana, Željka Kamenov (2011), "Rodna (ne)ravnopravnost i diskriminacija u obiteljskim odnosima", u: Kamenov, Ž., Galić, B. (ur.). *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj: Istraživanje „Percepcija, iskustva i stavovi u rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj“*, Biblioteka Ona - Vlada RH - Ured za ravnopravnost spolova, Zagreb, str. 28-37. Dostupno na: <http://idiprints.knjiznica.idi.hr/131/1/Rodna%20ravnopravnost%20i%20diskriminacija%20u%20Hrvatskoj.pdf>
 22. Koračević, Karlo (1999), "Novije promjene u življenju i shvaćanju braka i obitelji", *Bogoslovska smotra*, 69(2-3), str. 271-283. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/31495>

23. Leinert-Novosel, Smiljana (2003), "Politika zapošljavanja žena", *Politička misao*, 40(3), str. 103-127. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/23079>
24. Leinert-Novosel, Smiljana (1999), *Žena na pragu 21. stoljeća: između majčinstva i profesije*, Ženska grupa TOD, Zagreb
25. Lončar, Marija (2010), *Novi metodološki žanr u sociologiji: postmoderno istraživanje*, Redak, Split
26. Lončar, Marija (2008), "Metodološka promišljanja postmodernističkih koncepcija", *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, 1, str. 161-170. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=200765
27. Milić, Anđelka (2007), *Sociologija porodice: kritika i izazovi*, Čigoja štampa, Beograd
28. Mindoljević-Drakulić, Aleksandra (2015), *Majka, žena i majčinstvo*, Medicinska naklada - Učiteljski fakultet, Zagreb
29. Nikodem, Krunoslav, Pero Aračić, Ivo Džinić (2010), "Važnost braka i obitelji u hrvatskom društvu. Analiza osnovnih pokazatelja u razdoblju od 1999. do 2008. godine", *Bogoslovska smotra*, 80(2), str. 623-642. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/56249>
30. Nikodem, Krunoslav, Pero Aračić (2005), "Obitelj u transformaciji", u: Baloban, J. (ur.), *U potrazi za identitetom. Komparativna studija vrednota: Hrvatska i Europa*, Golden marketing - Tehnička knjiga, Zagreb, str. 145-176.
31. Pernar, Mirjana (2010), "Roditeljstvo", *Medicina Fluminensis*, 46 (3), str. 255-260.
32. Puljiz, Vlado (2002), "Obitelj i socijalna (ne)sigurnost u Hrvatskoj", u: Baloban, S. (ur.), *Hrvatska obitelj na prekretnici*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, Zagreb, str. 11-30.
33. Puljiz, Vlado, Siniša Zrinščak (2002), "Hrvatska obiteljska politika u europskom kontekstu", *Revija za socijalnu politiku*, 9(2), str. 117-138. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/30102>
34. Seltzer, Judith A. (2000), "Families formed outside of marriage", *Journal of Marriage and Family*, 62(4), str. 1247-1268.
35. Thornton, Arland, William G. Axinn, Daneiel H. Hill (1992), "Reciprocal Effects of Religiosity, Cohabitation, and Marriage", *American Journal of Sociology* 98(3), str. 628-651.
36. Tomić-Koludrović, Inga (2015), *Pomak prema modernosti: žene u Hrvatskoj u razdoblju zrele tranzicije*, Jesenski i Turk - Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb

37. Tomić-Koludrović, Inga, Suzana Kunac (2000), *Rizici modernizacije: žene u Hrvatskoj devedesetih*, Udruga građana Stope nade, Split
38. Topolčić, Davor (2001), "Muškarci to ne rade: rodno segregirana podjela rada u obitelji", *Društvena istraživanja*, 4-5(54-55), str. 767-789. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/20003>
39. Walby, Silvia (2005), *Rodne preobrazbe*, Ženska infoteka, Zagreb
40. Zrinčak, Siniša (2008), "Obiteljska politika", u: Puljiz, V., Bežovan, G., Matković, T., Šućur, Z., Zrinščak, S. (ur.), *Socijalna politika Hrvatske*, Pravni fakultet, Zagreb, str. 279-330.

WOMEN'S SOCIAL POSITION IN CONTEMPORARY CROATIAN FAMILY – EXAMPLE OF THE CITY OF SPLIT

Summary:

The patriarchal system in society that values the role of men more than women's has led to the discrimination and marginalization of many women throughout history. Croatian society, when compared to the more developed European countries, is slowly liberating pre-modern elements and partially retains traditional features. Family as the main organ of maintaining patriarchy is still high on the scale of the value in Croatian society. Therefore, the main aim of the research was to examine the position of women in a contemporary family on the example of the city of Split. The study involved eleven participants who are married or in a cohabitation, and the chosen research method is a semi-structured interview. Although the role of men and women over the time becomes more equal and redefinition of the role of a man in the family is noticed, behavioral changes are still slower than changes in attitudes. The results show that women are still primarily responsible for housekeeping and child care regardless of their participation in material income, which leads to their multiple distress. The frame of the participant's value system is a mix of traditional and (post) modern values.

Key words: patriarchy; family; gender relations; role of women; Split

Adresa autora

Authors' address

Gorana Bandalović
Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu
gbandalo@ffst.hr

Antonia Popić
OŠ "Kraljice Jelene" Solin
popic.antonija@gmail.com